

ATATÜRKÇÜ DEMOKRASİ - BİLİM POLİTİKASI

Prof. Bahri SAVCI

Bilim hayatının ötedenberi değimlediği bir gerçek vardır: Atatürk tarafından yapılan, Türk toplum yapısına onun tarafından getirilen kökten toplumsal değışmelere «Türk Devrimi» denmesi...

Bunda, sanki, Atatürk radikalizminin Türk toplumuna getirdiği değerleri, kurumları, yaşam felsefesini, kendisinin ölümlü (fani) yönünden ayırıp, onları Türk ulusunun sonrasızlığı (ebedîliği) ile birleştirme duygusu vardır.

Bu, aslında doğrudur da.. Anadolu İhtilâli ve onu izleyen devrimler evresinde Atatürk ile Türk ulusu ve ulusçuluğu, Türk toplumu ve toplumsalcılığı birbiriyle o kadar kaynaşmıştır ki, böylece, bu iki cevher arasında öyle bir bütünleşme olmuştur ki, Anadolu ihtilâli ile başlayan bu kökten toplumsal değışme radikalizmlerine, bunların baş yapıcı ögesinin Atatürk olduğu unutulmamakla beraber, «Türk devrimi» denmesinde, bir doğruluk bir gerçeklik duyulur, görülür.

Bununla birlikte Türk devriminin ancak Atatürk yöntemi ile, bu yöntemi kuran Atatürk düşünüşü ile gelişip bir çağdaş ilkeler demeti meydana getirebileceği gerçeğini belirtmek üzere bir başka terim daha ortaya çıkmıştır: Atatürkçülük...

Bu terim, Atatürk devrimleri uygulamada engellere uğradığı, içeriğinde saptırmalara çarptığı evreden beri, terimleri yuvarlaklaştırmacılıktan hoşlananlarca çok kullanılmaya başlanmıştır. Onun için, bu terimin anlamı ve içeriği üzerinde durmak gerekir.

Evet dünya tarihinde «Türk Devrimi» denen bir olay olmuştur. Bu olay içinde Atatürk'ün kişiliği, önderliği, ülkücülüğü ile Türk ulusunun istemleri, gereksinimleri, dilekleri, eğilimleri birbirini tamamlayarak bütünleşmişlerdir.

Devrim olayına, ulusla olan bağı ilgisi, kapsamı dolayısıyla «Türk Devrimi» denmiştir. Devrim olayının baş etkeni, motor ögesi, stratejisi

açısı ele alınınca, bu kez çoğul deyim içinde, bunları yapana olan bağı dolayısıyla «Atatürk devrimleri» denmiştir.

Bu arada değişmez bilimsel gerçek halinde şu durum belirmiştir: Türk toplumunun yaşamına, yakın tarihimizden ve genel tarihin çağdaş yorumundan Atatürk'ün kendi iç bilincinde olgunlaştırarak çıkardığı değerlerden, kurumlardan ve felsefelerden gelen ve kendisince gerçekleştirilen kökten değişmeler gelmesi olayı, Türk ulusunun malı olan bir devrim yaratmıştır. Bu devrim, Atatürk'çe konulmuş ve uygulanmış bir düşünüş (zihniyet), bir ilkeler demeti ve bir yöntem içermektedir.

İşte hemen bu ilkeler demetine varacak olan bu düşünüş ve yöntemi bir arada deyimlemek üzere de ortaya Atatürkçülük terimi çıkmıştır.

Atatürkçülüğün düşünüş olarak içeriği; Türk devriminin Atatürk'çe gerçekleştirilmiş tüm işlemlerini bir arada deyimleyen bir düşünüş biçimini ve ona uygun davranışı anlatır: Bu, ulusal dış bağımsızlıktan kalkan; sonra ulusu ve onun kişilerini, aileyi, meslek guruplarını, temeldeki ve tabandaki sosyal kategorileri kafa-vicdan-ekonomik ilişkiler alanlarında ve «siyasal erk» kullanılması sürecinde tutsak kılan öğelerden bağımsız kılmaktan geçen lâik-pozitif-özgürlükçü bir dünya görüşüdür.

Atatürkçülüğün yöntem olarak içeriği ise; bu lâik-pozitif ve böyle olduğu için de özgürlükçü dünya görüşünün, çağdaş ve uygar bir toplum yaratma; buna yaraşır ulusçu ve halkçı bir siyasal erk (iktidar) uygulamasına ulaşmada bu lâik-pozitif-özgürlükçü çizgiyi uygulama davranışı ile doludur. Bu nedenle Atatürkçülük, böyle bir çizgiyi halkın kendisi için ve kendisi olarak uygulaması eylemidir.

Bu nedenle, Atatürkçülüğü, lâik-pozitif-özgürlükçü bir düşünüş biçimini halkın kendisi için ve kendisi olarak uygulaması olarak anlayınca bu durumu, bir sözcük ile deyimlemek ister isek diyebiliriz ki, bugün Atatürkçülük, lâik-pozitif-özgürlükçü bir teknolojik çağın demokrasini işletmektir.

Şimdi bu yargıyı açıklayalım:

I. Türk devriminin en önce gerçekleşen yönü, bir siyasal devrim onla demokrasidir.

Atatürk'ün, Türk ulusunun çağdaşlaşma sürecindeki ilk gereksinmesi, ilk istemi olarak kendi iç bilincinde oluşturduğu konu, «siyasal erk» olayını demokratlaştırma konusudur.

Türkiye'nin geleceği üzerinde daha çok küçük rütbeli bir subay iken neler düşündüğünün incelenmesini ve değerlendirilmesini bir yana koyalım; her şeyin üstünde belirecek gerçek şurada gözükür: Atatürk'e göre Türklerin Mondros'a direnmesi gerekir. Bu da ancak zamanın ulusal iradesini deyimlemekte olan parlamentoya dayalı kuvvetli bir hükümet ile olabilir. Bu, en güç koşulların içinden çıkmanın yolunu, siyasal erki demokratlaştırmada görmekten başka bir şey değildir.

Ama, bu görüş gerçekleşemedi.

O zaman Atatürk, siyasal erki demokratlaştırma konusundaki görüşünü ve formülünü daha da açıklattı. Bu konudaki eylemini de cesaretle belirginleştirdi: Ulusu, gene kendi azim ve kararı kurtarabilir. Bunun için, ulustaki gücü her şeyin yapıcısı yerini getirmek, ulusal iradeyi egemen kılmak gerekir.

İşte, İhtilâlin kongreler evresi, olağanüstü yetkili Türkiye Büyük Millet Meclisi evresi, Saltanatın ve Hilâfetin kaldırılmaları ve «Cumhuriyet»e ulaşılması evresi siyasal erki Ulus tekeline bırakan prensibin basamak basamak uygulanarak, siyasal devrimi gerçekleştirme işlemleri olmuştur.

Böylece siyasal erk, egemenlik erki, bölünmez bir bütün olarak düşünülmüştür. Kimse ile ,yer yüzünde herhangi bir insansal makam ve otorite ile paylaşılmadan ulusa mal edilmiştir. Kullanılması yer üstü bir kaynağa değil, gene yer yüzü anayasal prensiplere bağlanmıştır, ve bu da İslâmcı-Asyalı-kişisel merkezci bir siyasal erkli devlet anlayışı tutumunu ve yapısını atarak devlet felsefesi ve yapısına bambaşka boyutlar getiren bir devrim olmuştur.

Bu devrime, siyasal erk ile devlet yapısına değinen içeriği dolayısıyla, siyasal devrim demişizdir: Siyasal erk ve devlet yapısını, ulusun siyasal istemi yönünde demokrasileştiren bir devrim demişizdir.

Gerçekleştirilen siyasal devrim, içeriği ile, ulusun siyasal yaşamına getirdiği kurumları ile, aslında çok yaygın ve geniş kapsamlıdır.

Bir kez, siyasal devrim ile «egemenlik» özünde değişmiştir: Tanrı kайдından gelen, her Tanrısal belirti ve ürün gibi her Tanrısal yapıt gibi dokunulmaz ve «mutlak» olan; yeryüzünde de bu nitelikleri ile Halife-Sultan'a verilmiş bulunan; onun tarafından da bu nitelikleri dolayısıyla sınırsız ve denetimsiz olarak kullanılan siyasal erk kavramı, uygulaması bırakılmıştır. Onun yerine ulustan gelen, ulusun olan, ulus tarafından kullanılan, ama buna karşın ancak hukuk alanı içinde deneşim altında uygu-

lanabilen ve bu yüzden sorumlu da tutulabilen bir siyasal erk kavramına geçilmiştir.

İşte siyasal alanda Atatürkçülük budur: Atatürkçü düşünüşün laik-pozitif özü, siyasal alana yansıtılınca, ancak böyle laik-sınırlı-denetim altına giren-sorumlu tutulabilen bir siyasal erk ve onun uygulanması yöntemi meydana gelebilir.

Bu ise demokrasiden başkası değildir.

İşte Türk devriminin Atatürkçü işlem olarak ilk gerçekleştirdiği bu siyasal devrimdir: Siyasal erk niteliğinde ve devlet yapısında getirdiği kökten değişim ve uygulanış biçimi ile bir demokrasi olarak...

II. Atatürkçü düşünüş yöntem ve eylem biçiminde önce bu siyasal erki demokrasileştirme, tarihin zorunudur, sosyal doğadan gelen bir buyruğun yerine getirilmesidir.

Gene Atatürk'ün çok genç yaşlarından beri nerede, neyi, nasıl, ne için düşündüğünün ayrıntılı incelenmesini bir kenara koyarak siyasal devrimin ilk prensibini Amasya'da resmî olarak açıkladığı çağdan bu yana gelelim.

Bu çağda tarih, Türkiye'ye «İstiklal-i tam»ını kurtarma, kurma, gerçekleştirme zorununu yüklemiştir. Gene bu çağda Türkiye'nin sosyal doğası Türkiye'ye her yönde çağdaşlaşmasını ve bunu da kendileyin, kendini yöneterek başarmasını buyurmuştur. Tarihin zorunu, sosyal doğanın buyruğu; bağımsızlaşmayı-çağdaşlaşmayı-bunu da ancak kendi sosyal kategorilerinin birbiriyle bütünleşerek başarmasını getirmiştir. Bu çağda bir halkın, 1919 ve ötesi koşulları içinde uluslaşması ve ancak bu yol ile yaşamını sürdürebilmesi zorunu ve buyruğu gelmektedir tarihten ve sosyal doğadan...

İşte halkın buru yapabilmesi için bir siyasal araca, bir siyasal mekanizmaya gereksinmesi vardır.

İmparatorluğun Meşrutiyet aşısından geçmiş olmasına karşın, elindeki siyasal araç ve mekanizma, buna elverişli değildir. Çünkü hem Osmanlının bölük pörçük toplama felsefesi, düşünüş ikiliği, türlü sosyal kategorilerin birbiriyle bütünleşmesini sağlayacak yolda değildir; tersine onları birbiriyle yabancılaştıracak yoldadır hem de ortadaki siyasal araç ve mekanizma, kendi ulusal değerleri ile yabancılaşmasına karşın, emperyalizm ile bütünleşen bir baş siyasal organın tüm kontrolü altındadır.

Türkiye'ye «İstiklâl-i tam» gerekir. Bu, bir ulusal dış bağımsızlıktır. Oysa Halife-Sultanın egemenliği, siyasal aracın, siyasal mekanizmanın kendisi, yabancı işgali altındadır. Bunun egemen ögesi, emperyalizm ile bütünleşerek yaşama yolunu aramaktan ötesini düşünmemektedir. İstiklâl-i tam amacı, ona ters düşen bu bütünleşme içindeki araç ile başarılmaz. O yüzden Atatürkçü eylem, ilk iş olarak, siyasal erki ele alıp onu ulusal amaca uygun bir niteliğe kavuşturmalıdır. Bu da onu demokrasileştirmek-ten başka bir şey değildir.

Ayrıca, Türkiye'yi insanı-aileyi-meslek gruplarını-tabandaki sosyal kategorileri her yönde (kafa-vicdan-ekonomik ilişkiler-siyasal davranışlar ve tutumlar alanlarında) tutsak kılan geleneksel öğelerden arımak, onu bunlardan bağımsız kılmak gerekir. Bu, insansal-toplumsal-ekonomik iç bağımsızlıktır. Ve ancak laik-pozitif-özgürlükçü bir görüşün işlemleri ile başarılabilir. Oysa Osmanlı düşünüş ikiliğinde ağır basan islâmci ilkelerin simgesi durumuna gelmiş bulunan Halife-Sultanın egemenliği altındaki siyasal mekanizma ve yöntem, laisizme-pozitivizme-özgürlüğe elverişli değildir. Tersine ona aykırıdır. Öyle ise bu açıdan da Atatürkçü eylem çizgisi, işe araç olarak kullanacağı siyasal erki, bu iç bağımsızlığı başara-cak yolda yenilemekle başaracaktır. Bu da, onu demokrasileştirmedir.

III. İlkönce Gerçekleştirilen Bu Siyasal Devrimin Demokratik Nite- teliğini Şurada görürüz:

İktidarın ne tümü, ne de bir bölümü, halktan başka olan bir makama, organa verilmiş değildir. Herhangi bir Devlet Başkanı, ya da herhangi bir organ, siyasal erki, halk ile paylaşamaz. Bunun doğal sonucu olarak, uygulamada siyasal erki kullanacak organlar halktan çıkar: Genel -yeni-lenen- halkın eşitçi oy sistemi ile katıldığı bir seçimden çıkar.

Atatürkçü görüş, siyasal örgütlenmenin, devlet yaşamına girişin başlangıçlarından beri demokratik özelliğe bağlı kalmıştır: Siyasal erk ulustadır. Ondaki bu erki her şeyin yapıcısı yerine getirmenin yolunu bulmalıdır. Böylece halk ile, siyasal erk arasında (onu kullananlar arasında) bir özdeşlik kurulmalıdır. Bunun yolu da seçimdir; seçimi, adım adım, genellik, eşitçilik niteliklerinde geliştirmedir.

Fakat yalnız burada kalınırsa, siyasal devrimin bir demokrasi kurma amacı gerçekleşemez. Siyasal erki kaynağında demokrasileştirme ile yetinilemez. Çünkü, egemenliğin bu erkinde, hemen, bir elde merkezleşme ve oradan da sınırsız olarak kullanılma eğilimi vardır. Bu demokratik

biçim içinde bir otoritaryanizme, bir diktatoryaya yol açabilir. Buna ise, Atatürkçü görüşün özgürlükçülüğü elvermez. Eğer Atatürkçü görüş izlenecek ise, demorasiciliğin tüm verilerine uymak gerekir.

İşte bu nedenle, Atatürçülük, siyasal devriminde, halktan çıkardığı siyasal erki, heman Anayasalı olarak çalıştırmak, Anayasa içinde çalıştırmak ilkesine baş vurmuştur.

Yanlış bir kanıya dayanılarak, Atatürk'ün ulusal iradeyi deyimleyen ve temsil eden organı, herşeyin üstüne koyduğu ileri sürülür. Bu doğru değildir. Çünkü, bu kanı, Atatürkçülüğün özündeki özgürlükçülük ile uyuşamaz. Doğru olan şudur: Hilâfet ve Saltanat, yalnız biçim olarak kaldırılmamıştır; erk merkezleşmesi ve erkin bu merkezden, bir koşula bağlanmadan kullanılması prensibi ile birlikte kaldırılmıştır. Sınırlanma kavramı getirilmiştir. Sınır da Anayasanın kendisinden başkası değildir. Öyle ise, Atatürkçü demokrasi, Anayasa içinde bir siyasal erk uygulanmasıdır aynı zamanda...

Burada bir çağdaş çıkmazla karşılaşırız: Siyasal alanda Atatürkçü görüş, halk ile siyasal erk arasında bir özdeşleme, bir bütünleşmeyi arardı. Dış «istiklâl-i tam» ile, Türkü ve Türkiye'yi kafa -vicdan- ekonomi -siyasal alanlarında bağımsız ve özgür kılmanın koşulu idi bu.. Ulusal savaşın ve ulusal çağdaşlaşmanın prensibi olan «ulustaki gücü her şeyin yapıcısı kılma» prensibinin gereği idi bu... Şimdi de, halk, Anayasa ile özdeşleşmektedir. Anayasa ile bütünleşilmektedir. Atatürkçü demokrasinin meşruluğu, bunu gerektirir. Fakat uygulamada, Anayasayı bir grup formülleştirmektedir. Şimdi, bu gurup, Anayasayı istediği gibi formüleştirir, kurallaştırır, kurumlaştırır; yani, Anayasanın siyasal erkin sınırlaması olayını hafifletir ve hattâ kaldırır, ne olacak?...

Sorunun karşılığı çok açık: Anayasa içinde siyasal erk uygulanması olan Atatürkçü demokrasi, uygulamada bozulmuş olacaktır.

Fakat, Atatürkçü demokrasi, prensibinde, böyle bir uygulama çıkmazına elvermez. Çünkü burada, Anayasanın kendisi de, «Yurtta Barış, Acunda Barış» ilkesinin tek dayanağı olan «hukuk» ile bağlıdır. Bu hukuk da; çağdaşlaşmaya yönelmiş «çalışma» ya dayalı bir halkın gereksinmelerini kapsayan, yöneten, ve, laik-pozitivist ve sosyalman özgürlükçü (kafayı, vicdanı, ekonomik ilişkileri, sosyal yaşamı tutsak kılan tüm olumsuz öğelerden kurtulma, bunlardan bağımsız kalma anlamında özgürlükçü) olan dileklerin, özlemlerin, istemlerin, ve çalışma gereksinmelerinin toplamıdır. Yöneticiler, Atatürkçü bir düzeye çıkabilirlerse, bu dilekleri, öz-

lemleri, istemleri gereksinimleri kendi iç bilinçlerinde yakalayabilirler, Anayasayı da onların çerçevesinde kurup, meşrûlaştırabilirler. Bu yapılmazsa, Anayasa, kendi meşrûluğunu kendi prensibinde gölgelemiş olurken, demokrasinin aracı olmaktan da çıkar.

İşte Atatürkçülük, halkı, bir ulus, ama uygar bir ulus olarak bağımsızlaştırmak, -özgürleştirmek- çağdaşlaştırmak için, önce, gerekli operasyonları yapabilecek bir erk yaratma amacı ile böyle bir siyasal devrime girişmiştir. Bu da demokrasiye varıştır.

IV. Bu demokrasi laik-pozitivist-sosyalman özgürlükçü niteliği ile ve çağdaş endüstrileşmeye yönelikliği ile, teknolojik devrim çağının da demokrasisidir.

Fakat bu demokrasinin sorunları vardır. Şöyle ki:

Demokrasi, yerinde çöreklenip kalan duruk bir kurum değildir. Gelişen bir süreçtir. Çünkü ilişik bulunduğu toplum, toplumlar değişmekte ve gelişmektedir. Toplum, toplumlar tüktim ilişkileri gittikçe belirgin ve egemen duruma gelen ileri derecede endüstrileşmiş toplum niteliği kazanmaktadır. Bu gibi toplumlarda ise tüketim olanakları gittikçe artıyor. Böylece, türlü sosyal kategoriler arasındaki ayırım da zayıflıyor. Daha doğrusu ayırım eksenini değiştiriyor.

Bu suretle, bu kategoriler arasında bir yaklaşıma, birbiriyle bütünleşme meydana geliyor. Öyle ki, azalan çatışmalar ve çelişmeler dolayısıyla demokrasinin çatışmalar arasında denge bulma kuralı bile eski önemini yitiriyor. Bu, şimdiye kadar üretim düzeyindeki kesin çıkarlarını savunmak için politikaya derim olarak girmiş olan geleneksel sosyal kategorileri, keskin politikadan sıyrılıyor.

Ama bu kez, onların yerini bilim ve teknoloji merkezleri alıyor. Böylece de karar süreci, ileri derecede endüstrileşmenin teknolojik merkezlerinin tekeli altına giriyor. Bu ise, demokrasinin hafiflemesine yol açıyor. Çünkü, demokrasiyi ayakta tutan «tüm güçlerin siyasal erk uygulamasına denge getirme» niteliği zayıflıyor. Üstelik «karar» da teknolojik devrimin araçlarını yaratan ve kullanan merkezlerin tekeline bağlı kalıyor.

Böylece türlü güçlerin denge faktörü olmakta hafiflemesi, «karar» ın bir tekel altına girmeye yönelmesi, çağdaş demokrasinin sorunları oluyor. Bu sorunlar, çağdaşlaşma dileğinde ve savında olan Atatürkçülüğün getirdiği demokrasinin de sorunları olacaktır elbet...

Fakat bundan korkmamak gerekir. İleri endüstri toplumlarının ya da ona yönelmişlerin demokrasininin ve dolayısıyla Atatürkçülüğün demokrasininin buna tedbiri vardır: Demokrasiyi bilim politikası ile bağlamak, demokrasiyi bilim politikası içinde işletmek.

Bu bilim politikasının öğeleri, kurucuları, konusu ayrı bir inceleme konusudur. Biz kendi ülkemiz için bilim politikasının, hiç olmazsa nasıl bir tutum ile saptanabileceğini araştırabiliriz. Şimdilik, bir ilk saptama olarak söyleyebiliriz: Türkiye için bilim politikası, Anayasanın özerk ve bağımsız kıldığı tüm kurumların, tüm serbest düşün odaklarının katkısı dışında bulunamaz. Bilim politikasını saptayabilmek için bu kurum ve odakların katkısı gerekir. Tüm ülkemiz için karar tekelinin «siyasal oligarşi» ler eline geçmesi çok olasıdır. Endüstri devrimine yaklaştıkça bu karar tekeli teknolojik merkezlerin eline geçme istidadını da arttıracaktır. Her iki evrede bu karar tekeli önleyecek ve demokratik niteliğinde sürdürecektir olan bilim politikası; Anayasanın özerk ve bağımsız kıldığı kurumların ve serbest düşün odaklarının, siyasal erki kullanma yetkisine kavuşmuş kuruluşların davranışlarına katkı getirmesini sağlaması gerekir. Bilim politikası, bu kurum ve odakların siyasal erk kullanıcılarını Atatürkçülüğün laik-pozitivist-özgürlükçü araştırmacılığını zorlamasıyla bulunabilir. Günümüzde Atatürkçülük demokrasiyi bu yolla bulunan bir bilim politikası içinde işletme hizmetinde olmaktadır. Onun için Atatürkçülük savında olanların bu kurum ve odakların katkısına gereksinme duymaları Atatürkçülük ile uyuşamaz.